

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

ธรรมศึกษา ชั้นโท ระดับประถมศึกษา

บทนำ

การเรียงความแก้กระทู้ธรรม เป็นการแสดงออกซึ่งความรู้ความเข้าใจความคิด และความรู้สึก ของผู้เขียนซึ่งได้มาจากการศึกษาวิชาธรรมะ พุทธะ และเบญจศีลเบญจธรรม ว่าสามารถจะถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิดและความรู้สึกออกไปสู่ผู้อื่นได้ดีหรือไม่

การเรียนรู้วิชาธรรมะ พุทธะ และเบญจศีลเบญจธรรม เปรียบเหมือนนักเรียนไปเก็บเอาดอกไม้ที่ต่างสีต่างขนาดมากองรวมกันไว้ ส่วนการเรียงความแก้กระทู้ธรรม เปรียบเหมือนนักเรียนคัดเอาดอกไม้เหล่านั้นมาปักแจกันจะทำให้สวยงามแค่ไหน ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละคนที่จะแต่งอย่างไร

ตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา การเขียนหรือการพูดที่จิตว่าดีนั้นต้องเกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านหรือผู้ฟัง ๔ ประการ คือ ๑. ได้ความรู้ความเข้าใจ ๒. เกิดความเลื่อมใสใคร่ปฏิบัติตาม ๓. กล้าทำความดี ๔. มีความบันเทิงใจไม่เบื่อหน่าย

๑. ผู้อ่านหรือผู้ฟังจะได้รับความรู้ ความเข้าใจนั้น ผู้เขียนและผู้พูดจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นเป็นอย่างดีเสียก่อน สรุป สั้น ๆ คือ จำได้ เข้าใจชัด ปฏิบัติถูกต้อง

๒. ผู้อ่านหรือผู้ฟังจะเกิดความเลื่อมใสใคร่ปฏิบัติตามผู้เขียนหรือผู้พูดจะต้องชี้แจงให้เห็นโทษของการไม่ปฏิบัติอย่างนั้นว่า ไม่ดีอย่างไร

๓. ผู้อ่านหรือผู้ฟังจะกล้าทำความดีผู้เขียนหรือผู้พูดจะต้องชี้แจงให้เห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของการปฏิบัติอย่างนั้นว่า ดีอย่างไร

๔. ผู้อ่านหรือผู้ฟังจะมีความบันเทิงใจไม่เบื่อหน่ายก็เพราะได้รับความรู้ความเข้าใจเห็นโทษของการ ไม่ปฏิบัติ และเห็นคุณประโยชน์ของการปฏิบัตินั้น ๆ นั้นเอง

ฉะนั้น วิชากระทู้ธรรมจึงเป็นวิชาที่สำคัญน่าศึกษาวิชาหนึ่ง เพราะเป็นการเอาวิชาที่เรียนแล้วมาประติดประต่อให้ได้ใจความสอดคล้องกับกระทู้ธรรมตามที่สนามหลวงออกมา เป็นการแสดงให้เห็นถึงความรู้ ความเข้าใจ ความคิดและความรู้สึกที่แท้จริงของผู้เขียน และเป็นเหตุให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความคิด และความรู้สึกแก่ผู้อื่นด้วย นักเรียนจึงควรเอาใจใส่ฝึกคิด ฝึกเขียน ฝึกพูดบ่อย ๆ จะได้เป็นคนดีมีความสามารถ โปรดนึกถึง พุทธภาษิตบทหนึ่งอยู่เสมอว่า ทนโต เสฏฐมฺ มนุสฺสสุ ผู้ฝึกฝนตน (อยู่เสมอ) เป็นผู้ประเสริฐที่สุดในมวลมนุษย์

หลักเกณฑ์การแต่งกระทู้

ผู้จะแต่งกระทู้จำเป็นต้องทราบหลักเกณฑ์ในการแต่งกระทู้ก่อนหลักเกณฑ์ในการแต่งกระทู้
นั้น ผู้ศึกษาพึงทราบตามที่สนามหลวงแผนกธรรมได้วางเป็นหลักเอาไว้ดังข้อความว่า

แต่งอธิบายให้สมเหตุสมผลอ้างสุภาษิตอื่นมาประกอบด้วย ๒ ข้อ และบอกชื่อคัมภีร์ที่มาแห่ง
สุภาษิตนั้นด้วย สุภาษิตที่อ้างมานั้น ต้องเรียงเชื่อมความให้สนิทติดต่อกัน สมกับกระทู้ตั้งชั้นนี้
(ธรรมศึกษาชั้นโท) กำหนดให้เขียนลงในใบตอบ ตั้งแต่ ๓ หน้า (เว้นบรรทัด) ขึ้นไป

พุทธศาสนสุภาษิต ที่นำมาใช้เป็นโจทย์และที่เอามาอ้างรับรองธรรมะที่ยกขึ้นมา
หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นโท ระดับประถมศึกษา

๑.ชั้นติวรรค คือ หมวดอดทน

๑. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก สยุตตนิาย มหาวารวรรค ว่า

อตตโนปิปรสสยจ อตถาวโห ว ขนติโก

สคคโมกขคมม์ มคคํ อารุโห โหติขนติโก.

ผู้มีขันติ ชื่อว่านำประโยชน์มาให้ทั้งแก่ตนทั้งแก่ผู้อื่น

ผู้ที่มีขันติชื่อว่า เป็นผู้ขึ้นสู่ทางไปสวรรค์และนิพพาน

๒. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก สยุตตนิาย มหาวารวรรค ว่า.

เกวลานปีปาปานํ ขนติมุลํ นิคนตติ

ครหกลหาทีนัมมุลํ ขนติ ขนติโก.

ขันติ ย่อมตัดรากแห่งบาปทั้งสิ้น

ผู้มีขันติชื่อว่าย่อมขุดรากแห่งความติเตียนและการทะเลาะกันเป็นต้นได้.

๓. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก สยุตตนิาย มหาวารวรรค ว่า.

ขนติโก เมตตวา ลาภียสสสีสุขสีลวา

ปิโย เทวมนุสฺसानํ มนาโป โหติขนติโก.

ผู้มีขันตินับว่ามีเมตตา มีลาภ มียศและมีสุขเสมอ

ผู้มีขันติเป็นที่รัก ที่ชอบใจของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

๔. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก สยุตตนิาย มหาวารวรรค ว่า.

สตถุโน วจโนวาทำ กโรติเยว ขนติโก

ปรมาเย จ ปุชาย ชินํ ปุเชติขนติโก.

ผู้มีขันติ ชื่อว่าทำตามคำสอนของพระศาสดา

และผู้มีขันติชื่อว่าบูชาพระชินเจ้าด้วยบูชาอันยิ่ง.

๒. ทานวรรค คือ หมวดทาน

๕. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ ว่า

อคฺคสฺมี ทานํ ททฺ อคฺคํ ปุณฺณุปาทมฺติ
อคฺคํ อายุ จ วัฒนํ จ ยโส กิตฺติ สุขํ พลํ.
เมื่อให้ทานในวัตถุอันเลิศ บุญอันเลิศ
อายุ วรรณะ ยศ เกียรติ สุข และกำลังอันเลิศ ก็เจริญ

๖. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ว่า

อคฺคทายี วรทายี เสฏฺฐทายิจ โย นโร
ทิมายุยสฺวา โหติ ยตถ ยตฺถุปปชฺชติ.
ผู้ให้สิ่งที่เลิศ ให้สิ่งที่ดี ให้สิ่งที่ประเสริฐ
ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน มียศ ในภพที่ตนเกิด

๗. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ว่า

ยถา วาริวหา ปุรา ปรีปฺพเรณฺติ สาคร์
เอวเมว อิตํ ทินนํ เปตานํ อุปกฺกปฺปติ.
ห้วงน้ำที่เต็ม ย่อมยังสาครให้เต็มได้ฉันใด
ทานที่ให้แต่โลกนี้ย่อมสำเร็จแก่ผู้ละไปแล้ว ฉันนั้น.

๓. เสวนาวรรค คือ หมวดคบหา

๘. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิสดีนินบาตชาดก ว่า

อสฺนเต นฺูปเสเวยฺย สฺนเต เสเวยฺย ปณฺทิตो
อสฺนโต นิริยํ เนนฺติ สฺนโต ปาเปณฺติ สฺนคฺคิ.
บัณฑิตไม่พึงคบสัตบุรุษ พึงคบสัตบุรุษ
เพราะอสัตบุรุษย่อมนำไปสู่นรก สัตบุรุษย่อมให้ถึงสุคติ.

๙. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรคาถา ว่า

ปาปมิตฺเต วิวชเชตฺวา ภาเขยฺยตฺตมปฺกฺคเล
โอวาทะ จสฺส ติฏฺฐเสยฺย ปตฺเถนฺโต อจลํ สุขํ.
ผู้ปรารถนาความสุขที่มั่นคง พึงเว้นมิตรชั่วเสีย
คบแต่บุคคลสูงสุด และพึงตั้งอยู่ในโอวาทของท่าน.

๑๐. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิสดีนินบาตชาดก ว่า

ยาทิสํ กุรฺเต มิตฺตํ ยาทิสฺสญฺจูปเสวติ
โสปี ตาทิสโก โหติ สหฺวาโส หิตาทิสो.
คบคนเช่นใดเป็นมิตร และสมคบคนเช่นใด
เขาก็เป็นคนเช่นนั้น เพราะการอยู่ร่วมกันย่อมเป็นเช่นนั้น

วิธีการแต่งกระทู้

ตัวอย่างแต่งเรียงความแก้กระทู้ธรรม ธรรมศึกษาชั้นโท ระดับประถมศึกษา ชุดที่ ๑

๑. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก สญฺญตนิคาย มหาวรรค ว่า

อตฺตโนปิปรสสญจ อตฺถาวโห ว ขนฺติโก

สคฺคโมกฺขคมฺม มคฺคํ อารุโห โหติขนฺติโก.

ผู้มีขันติ ชื่อนำพาประโยชน์มาให้ทั้งแก่ตนทั้งแก่ผู้อื่น

ผู้ที่มีขันติชื่อว่า เป็นผู้ขึ้นสู่ทางไปสวรรค์และนิพพาน

บัดนี้ จักได้อธิบายขยายความแห่งพุทธศาสนสุภาษิตที่ยกขึ้นเป็นบทเบื้องต้นนี้เพื่อเป็นแนวทางแห่งการศึกษาและแนวทางแห่งการปฏิบัติ โดยสมควรแก่อัธยาศัยและธรรมเป็นลำดับไป

ดำเนนความว่า ในธรรมภาษิตนี้มีข้อความแบ่งออกได้ ๓ ประเด็น คือ ๑. กล่าวถึงบุคคลผู้มีขันติ ๒. สรรเสริญผู้มีขันติว่าเป็นผู้นำประโยชน์คือความสุขความเจริญมาให้ทั้งแก่ตนและผู้อื่น ๓. ผู้มีขันติมีโอกาสได้ไปสู่สวรรค์ตลอดถึงพระนิพพาน. ประเด็นแรกเป็นเหตุของ ๒ ประเด็นหลัง, ๒ ประเด็นหลังเป็นผลของประเด็นแรก, ดังจะแยกขยายอธิบายเนื้อความเป็นข้อ ๆ ต่อไปนี้ บรรดาประเด็นทั้ง ๓ นั้น เฉพาะประเด็นที่ ๑ ท่านกล่าวถึงบุคคลผู้มีขันติ คือผู้ตั้งอยู่ในขันติธรรมนั่นเอง ก็คำว่าขันติธรรมธรรมคือขันตินั้นแปลว่าความอดทน หมายถึงอดกลั้นต่อหนาวร้อนหิวกระหายเป็นต้น เรียกว่า ทนตรากตรำ เพราะคนเราเกิดมาจำต้องประกอบกรณียะกิจตรากแดดตรำฝนทนหิวกระหายเป็นต้นเพื่อการครองชีพ ๑ ต่อคลองถ้อยคำที่ผู้อื่นกล่าวมาไม่ดี เรียกว่า ทนกระทบกระพัง หรือ ทนเจ็บใจ เพราะธรรมตามนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นหมู่ ย่อมจะมีการกระทบกระพังกันบ้าง อันเป็นเหตุนำมาซึ่งความเจ็บช้ำน้ำใจ, จำต้องอดทนให้อภัยแก่กัน เพื่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ๑ และต่อทุกขเวทนาที่ยาบเข้ากล้าแข็งอันเกิดในสรีระ ซึ่งให้เกิดความไม่สำราญบานใจจนถึงขนาดปลิดชีวิตเสียได้ เรียกว่า ทนลำบาก เพราะธรรมดำรงกายต้องวิโรธปัจจัยมีแดดฝนเป็นต้น ย่อมจะเกิดการเจ็บไข้ได้ทุกข์ขึ้นบ้าง จึงจำต้องอดทน ไม่ทรมนทรมายต่อทุกขเวทนาจนเกินไปเพื่อสะดวกแก่การพยาบาล ๑ ขันติทั้ง ๓ นี้มีอริวาสนะความยังให้อยู่ทับเป็นลักษณะ คือ ไม่แสดงกายวิการเป็นต้นให้ปรากฏในเมื่อกระทบหนาวร้อนเป็นต้น จึงเรียกว่าอริวาสนะขันติ ความอดทนด้วยการยับยั้งและยังมีขันติที่สูงขึ้นไปกว่านี้อีก เรียกว่า ตีติกขาขันติ ขันติคือความทนทานต่ออารมณ์ที่มาอย่างต่าง ๆ อันนี้จัดเป็นขันติขั้นสูง เพราะหมายถึงขันติทางจิตใจที่แข็งแกร่ง ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ที่มาอย่างให้ชอบก็ตามให้ชังก็ตามให้หลงก็ตาม สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงมีพระขันติอย่างนี้ ดังที่ทรงปรารภถึงพระองค์เองเปรียบเทียบให้พระอานนตฟัง แปลความว่า เราทนทานคำล่วงเกินได้ เหมือนอย่างช้างศึกที่ทนทานลูกศรซึ่งตกจากแล่งมาต้องกายในสนามรบ เพราะว่าคนส่วนมากเป็นผู้ทุศีลดังนี้. ก็แล ขันติซึ่งประการดังกล่าวมานี้แหละ ย่อมตัดรากแห่งบาปทั้งสิ้น เป็นเหตุให้คุณธรรมอื่น ๆ เกิดเจริญขึ้น ผู้มีขันติชื่อว่าย่อมชดเชยแห่งความดีได้.

๒. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก สญฺญตนิคาย มหาวรรค ว่า.

เกวลานปีปานิ ขนฺติมุลํ นิคนฺตติ

ครทลหาทีนํมุลํ ขนฺติ ขนฺติโก.

ขันติ ย่อมตัดรากแห่งบาปทั้งสิ้น

ผู้มีขันติชื่อว่าย่อมชดเชยแห่งความดีและการทะเลาะกันเป็นต้นได้.

อธิบายความว่า ลักษณะการตัดรากแห่งบาปคือ กิเลสตัณหาได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นของยาก ดังนั้น ขันติ เป็นความอดทน หรือ ความอดกลั้น ต่ออำนาจของกิเลสตัณหา หมายถึง ความมีใจหนักแน่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ปัญหา หรือความยากลำบากต่าง ๆ ที่เข้ามาขัดขวางทางแห่งความสำเร็จ ลักษณะของ

ขันติ มี ๔ อย่าง คือ อุดหนุนต่อความลำบากตรากตรำ อุดหนุนต่อทุกขเวทนา อุดหนุนต่อความเจ็บใจอดทนต่ออำนาจกิเลส อุดหนุนต่อความลำบากตรากตรำ อุดหนุนต่อความลำบากตรากตรำ คือ ไม่ว่าจะเหนื่อยยากลำบากแค่ไหนในการทำงานหรือสร้างคุณงามความดีใดๆ ก็ตาม เช่น ในการศึกษาเล่าเรียน ในการประกอบอาชีพ ในการสร้างบุญสร้างกุศล เป็นต้น ถึงจะมีความเหน็ดเหนื่อย เราก็อุดหนุน ก็ไม่ย่อท้อ อุดหนุนต่อทุกขเวทนาที่เกิดขึ้น อุดหนุนต่อทุกขเวทนา ก็คือ อุดหนุนต่อความเจ็บปวด ความรู้สึกทางกายและทางใจทั้งหลายที่เป็นไปเพื่อความไม่สบายกายไม่สบายใจ เช่น ความเจ็บปวด บาดแผล โรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น อุดหนุนต่อความเจ็บใจ บางทีอาจมีใครมาทำอะไรให้เราต้องเจ็บใจ ไม่พอใจ เช่น มีคนมาด่า มาพูดจาเสียดสี สาปแช่ง เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นจะทำให้เกิดความไม่พอใจขึ้น เราต้องพยายามข่มใจอดทนต่อความเจ็บใจหรือความไม่พอใจนั้นให้ได้ เพื่อรักษาอาการของเราให้อยู่ในสภาวะที่ปกติ ไม่เป็นไปตามอำนาจของความเจ็บใจดังกล่าว อุดหนุนต่ออำนาจกิเลส กิเลส คือ โลภะ โทสะ โมหะ เมื่อเกิดขึ้นมาครอบงำจิตใจเราแล้ว ย่อมทำให้จิตใจเราเศร้าหมอง เป็นไปตามอำนาจของมัน โลภะ เกิดขึ้นมาแล้วก็ทำให้อยากได้ แล้วแสวงหามาในทางที่ทุจริต โทสะ เมื่อเกิดขึ้นมาแล้วก็ทำให้โกรธ ทำให้มีอารมณ์ฉุนเฉียว ก่อให้เกิดการฆ่ากัน ทำร้ายกัน เบียดเบียนกันขึ้น โมหะ เมื่อเกิดขึ้นมาแล้ว ก็ทำให้หลงผิด เห็นถูกเป็นผิด เห็นผิดเป็นถูก ขาดจิตสำนึก ไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษเราต้องอดทนต่ออำนาจของกิเลสได้ จึงได้ชื่อว่าผู้ที่มีความอดทนแล้วจึงนับว่ามีเมตตา มีลาภ มียศและมีสุขเสมอ ที่ชอบใจของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

๓. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน *สุดตันตปิฎก สยุตตนิทาย มหาวรรค* ว่า.

ขันติโก เมตตวา ลาภียสสสิสุขสสิลา

ปิโย เทวมนุสฺसानํ มนาโป โหติขันติโก.

ผู้มีขันตินับว่ามีเมตตา มีลาภ มียศและมีสุขเสมอ

ผู้มีขันติเป็นที่รัก ที่ชอบใจของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

อธิบายความว่า ผู้ที่มีความอดทน คือผู้มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง ใจเย็น ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ที่มากระทบ เช่น อุดหนุนต่อความลำบากตรากตรำ อุดหนุนต่อทุกขเวทนา อุดหนุนต่อความเจ็บใจ เป็นต้น หรืออดทนต่ออำนาจของกิเลสที่มากระทบ เช่น เมื่อมีสิ่งกระตุ้นให้เกิดความโกรธ ก็อดทนต่ออำนาจของความโกรธนั้นได้ ไม่แสดงอาการอันเป็นลักษณะของผู้โกรธ สามารถข่มอารมณ์ได้ดี บุคคลผู้ที่มีความอดทนดังกล่าวมา ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่เมตตาที่ชอบใจของคนรอบข้าง มีลาภ มียศและมีสุขเสมอ เพราะคบค้าสมาคมแล้วไม่ทุกข์ อยู่ใกล้แล้วสบายใจ ไม่ต้องพลอยหงุดหงิดตาม ไม่ต้องระแวง สบายใจที่ได้คบหา บุคคลผู้ที่มีความอดทน สามารถเป็นกัลยาณมิตรให้แก่ผู้อื่นได้ เพราะเขาเป็นคนใจเย็น ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีได้ และสามารถให้คำแนะนำผู้อื่นในเรื่องของความอดทนได้ เป็นบุคคลที่น่าคบค้าสมาคมมาก ๆ ประเภทหนึ่ง ความอดทน คือ อาการที่ไม่หวั่นไหวทั้งทางกายและทางใจ ในเมื่อประสบกับสภาพที่ไม่น่าพอใจ ๔ ประเภท คือ ธรรมชาติมีความหนาวความร้อน เป็นต้น ความเหนื่อยยากลำบากในการทำงาน ทุกขเวทนา ความเจ็บใจ คนที่มีความอดทน ไม่หวั่นไหวต่อสภาวะของธรรมชาติคือ ร้อน หนาว ฝนตก แดดออก ไม่ย่อท้อต่อความลำบากตรากตรำในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ไม่หวั่นไหวต่อทุกขเวทนา และอดทนต่อความเจ็บใจเสียได้ ย่อมประสบแต่ความสุขความเจริญ สามารถปฏิบัติหน้าที่การงานให้สำเร็จลุล่วงได้ นอกจากนั้น ขันติ ยังเป็นปราคการด่านแรกที่จะป้องกันกิเลสได้ คือเมื่อกิเลสเกิดขึ้น ถ้าเรามีขันติคือความอดทนอดกลั้น อุดหนุนต่ออำนาจของกิเลสได้ กิเลสก็จะไม่สามารถครอบงำจิตใจได้ ไม่สามารถบงการจิตใจให้ทำสิ่งชั่วร้ายทั้งหลายตามอำนาจของมันได้ ผลร้ายอันจะเกิดจากการทำตามอำนาจของกิเลสก็จะไม่เกิดขึ้น เช่นเดียวกับสิ่งที่นำมาสวมใส่แล้วทำให้เกิดความสวยงาม เช่น แหวน เมื่อนำมาประดับนิ้วแล้วก็เกิดความสวยงาม กำไล เมื่อนำมาประดับแขนแล้วก็เกิดความสวยงาม สร้อย เมื่อนำมาประดับคอแล้วก็เกิดความสวยงาม มงกุฎ เมื่อนำมาประดับศีรษะแล้วก็เกิดความสวยงาม เป็นต้น ความอดทน คือความ

ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบ เช่น อุดทนต่อความโลภ อุดทนต่อความโกรธ อุดทนต่อความหลง อุดทนต่อคำดูว่ากล่าว เป็นต้น ความอดทน ถือว่าเป็นเครื่องประดับที่ทำให้งดงามอย่างหนึ่ง แต่เป็นเครื่องประดับภายในคือประดับใจ และส่งผลต่อภายนอกคือใบหน้าและผิวพรรณด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น คนที่มีความโกรธ ย่อมมีหน้าตาบึ้งตึง แลดูไม่สวยงาม ไม่น่ามอง ผิวพรรณก็ดูไม่ผ่องใส แต่ถ้ามีความอดทน คือ อุดทนต่ออำนาจของความโกรธ ใช้ความอดทนข่มความโกรธเอาไว้เสียได้ ก็จะทำให้ความโกรธไม่แสดงออกมาทางสีหน้าและแววตา สามารถยิ้มแย้มแจ่มใสได้ ทำให้น่าดู น่ามอง น่าชอบใจ เป็นที่รัก ที่ชอบใจของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย จึงกล่าวได้ว่า ชั้นตินี้เป็นธรรมที่น่าประโยชน์สุขมาให้ทั้งในแง่ของการปฏิบัติหน้าที่การงาน ทั้งในแง่ของการปฏิบัติธรรมเพื่อกำจัดทุกข์ทั้งกายและใจ เป็นแรงผลักดันชีวิตไปสู่ความสำเร็จต่าง ๆ ได้เลยทีเดียว

สรุปความว่า ผู้มีขันติ ชื่อนำประโยชน์มาให้ทั้งแก่ตน และแก่ผู้อื่น ผู้มีขันติธรรม ชื่อว่าเป็นผู้ ขึ้นสู่ทางไปสู่สวรรค์ และนิพพาน" สวตมมตตบับหลวง พระพุทธองค์ตรัสว่า ผู้มีขันติธรรมประจำใจ จึงได้ชื่อนำประโยชน์สุขมาให้ทั้งแก่ตนและแก่ผู้อื่นคือ นอกจากจะมีอานิสงส์เกิดขึ้นกับตนเองแล้ว ยังให้เกิดคุณประโยชน์ต่อผู้อื่นด้วย เหมือนที่พระบรมศาสดาของเรา ในสมัยที่เป็นพระบรมโพธิสัตว์ กำลังสร้างบารมีอยู่นั้น แม้ว่าหนทางไปสู่การตรัสรู้ธรรมเป็นสิ่งทำได้ยากอย่างยิ่ง และต้องอาศัยเวลายาวนาน แต่พระพุทธองค์ก็ อุดทน เพื่อบุญบารมีของพระองค์เอง แล้วผลแห่งขันติธรรมนั้น ทำให้สรรพสัตว์ทั้งหลาย ทั้งมนุษย์และเทวดาต่างก็ได้ดื่มด่ำธรรมรสอันยอดเยี่ยม ได้ตรัสรู้ธรรมตามพระพุทธองค์ เสวยเอกนัตบรมสุขกันนับไม่ถ้วนตลอดไป สมดังกระพุพุทธภาษิตที่ยกไว้เป็นนิเชบพุทฺธเต ฌ เบื้องต้นนั้น ว่า

อตฺตโนปิปรสสฺยจ อตฺถาวโห ว ขนฺติโก

สคฺคโมกฺขกมฺ มคฺคํ อารุโห โหติขนฺติโก.

ผู้มีขันติ ชื่อนำประโยชน์มาให้ทั้งแก่ตนทั้งแก่ผู้อื่น

ผู้ที่มีขันติชื่อว่า เป็นผู้ขึ้นสู่ทางไปสู่สวรรค์และนิพพาน

ดังได้บรรยายมาด้วยประการฉะนี้ ฯ

ตัวอย่างแต่งเรียงความแก้กระทู้ธรรม ธรรมศึกษาชั้นโท ระดับประถมศึกษา ชุดที่ ๒

๔. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก สยุตตนิทาย มหาวรรค ว่า.

สตฺถุโน วจโนวาทํ กโรติเยว ขนฺติโก

ปรมา ย จ ปุชฺชาย ชินํ ปุเชติขนฺติโก.

ผู้มีขันติ ชื่อว่าทำตามคำสอนของพระศาสดา

และผู้มีขันติชื่อว่าบูชาพระชินเจ้าด้วยบูชาอันยิ่ง.

บัดนี้ จักได้อธิบายขยายความแห่งพุทธศาสนสุภาษิตที่ยกขึ้นเป็นบทเบื้องต้นนั้นเพื่อเป็นแนวทางแห่งการศึกษาและแนวทางแห่งการปฏิบัติ โดยสมควรแก่อัธภาพและธรรมเป็นลำดับไป

ดำเนินความว่า ผู้มีขันติ ชื่อว่าทำตามคำสอนของพระศาสดา นี้ย่อมเป็นสมณพราหมณ์ ผู้ที่ละทางโลกออกบวชเพื่อแสวงหาทางหลุดพ้นจากทุกข์ในวัฏสงสาร พยายามปฏิบัติขัดเกลาจิตใจตน ให้พ้นจากความเป็นทาสของกิเลสตัณหา ขันติ เป็นคุณธรรมข้อหนึ่งที่ช่วยให้สมณพราหมณ์สามารถอดทนอดกลั้นต่ออำนาจของกิเลส ไม่ให้หลงยินดียินร้ายในกามคุณคือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่เกิดขึ้นกับ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่ให้ถูกกิเลสครอบงำบังการให้เป็นไปต่าง ๆ ตามอำนาจของมัน ผู้มีขันติ ย่อมสามารถที่จะระงับยับยั้งอารมณ์ โลภ โกรธ หลง เอาไว้ได้ ไม่ให้มันครอบงำจิตใจและสั่งการให้กระทำความชั่วทั้งหลายตามอำนาจของมัน ดังนั้น ขันติ จึงถือว่าเป็นกำลังอย่างหนึ่งของสมณพราหมณ์ ที่ทำหน้าที่เป็นเหมือนปราการด่านแรกที่คอยป้องกันข้าศึกคือกิเลส ไม่ให้เข้ายึดครองเมืองคือจิตของสมณพราหมณ์ได้ เมื่อกิเลสเข้ายึดครองจิตไม่ได้ จิตก็ไม่ตกเป็น

ทาสของกิเลส ไม่ต้องถูกกิเลสบงการ ผู้ที่ตั้งใจปฏิบัติเพื่อขัดเกลาจิตใจตน เพื่อกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นไปจากจิตใจตน ในที่นี้หมายถึงนักบวชในพระพุทธศาสนา ผู้ออกบวชจากเรือน ไม่เกี่ยวข้องด้วยเรือนแล้ว สละการใช้ชีวิตอย่างคลุกคลี มาอยู่ในเพศของบรรพชิต ผู้ละทางโลก มุ่งบำเพ็ญธรรมเพื่อความพ้นทุกข์ ผู้ที่มีความเพียรพยายามที่จะขจัดปัดเป่ากิเลสออกจากจิตใจจากใจนั้น ย่อมถูกกิเลสรบกวนอย่างหนักหน่วง ถ้าจิตใจไม่เข้มแข็งพอ ย่อมจะพ่ายแพ้ต่อกิเลสค้นหาเสียได้ง่าย ๆ ชันติ เป็นตะบธรรมอย่างหนึ่งที่เป็นปฏิกิริยาต่อกิเลสค้นหา ผู้ที่มีขันติธรรมประจำใจ ย่อมสามารถใช้ขันติธรรมนี้ข่มกิเลสค้นหาไว้เสียได้ คืออดทนต่ออำนาจของกิเลสเหล่านั้นได้ ไม่ปล่อยให้มันเข้าครอบงำจิตใจ จึงไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลสเหล่านั้น ขันติธรรม เปรียบเหมือนกำแพงเมืองที่แข็งแรง ป้องกันข้าศึกที่มาจากทั่วทุกทิศ ไม่ให้สามารถเข้ามายึดครองเมืองได้ นักพรตผู้ที่มีขันติธรรม ก็เหมือนเมืองที่มีกำแพงที่แข็งแรงนั่นเอง จะไม่ถูกกิเลสความโลภครอบงำจิตใจ จะไม่ทำตามอำนาจของกิเลส นี้ได้เมื่อให้ทานในวัตถุอันเลิศเป็นทางแก้ และเมื่อบุญอันเลิศเกิดขึ้น อายุ วรรณะ ยศ เกียรติ สุข และกำลังอันเลิศ ก็เจริญ ท่านจึงกล่าวว่า ผู้มีขันติชื่อว่าบูชาพระชินเจ้าด้วยอามิสบูชาคือทานอันประเสริฐและปฏิบัติบูชา

๕. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ ว่า

อคฺคสมิ ทานํ ททตฺ อคฺคํ ปุณฺณปาพคตติ

อคฺคํ อายุ จ วรรณํ จ ยโส กิตติ สุขํ พลํ

เมื่อให้ทานในวัตถุอันเลิศ บุญอันเลิศ

อายุ วรรณะ ยศ เกียรติ สุข และกำลังอันเลิศ ก็เจริญ

อธิบายความว่า การให้ คือบุญกิริยาวัตถุอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา เป็นการสร้างบารมีขั้นพื้นฐานของมนุษย์ การให้นั้น จะมีผลเป็นที่น่าพอใจแค่ไหน จะมีผลเลิศแค่ไหน ขึ้นอยู่ที่ว่า ผู้ให้ ให้สิ่งที่เลิศแค่ไหน เมื่อให้ทานในวัตถุอันเลิศ บุญอันเลิศ อายุ วรรณะ ยศ เกียรติ สุข และกำลังอันเลิศ ก็เจริญ ถ้าผู้ให้ ให้ของที่ไม่มีดี เช่น ของเหลือใช้ ของไม่ประณีต เป็นต้น เวลาได้ก็ย่อมได้เหมือน ๆ กันกับเวลาให้ คือได้ของที่ไม่มีประณีต ของที่ไม่น่าพอใจ ได้ของไม่ดี เพราะฉะนั้น เมื่อคิดจะให้ พึงให้สิ่งที่ดีที่สุด ให้สิ่งที่เลิศที่สุด คือจะให้อะไรก็ให้สิ่งที่ดีที่สุดโดยสภาวะของสิ่งนั้น การให้นั้นจึงจะเป็นการให้ที่เลิศ เป็นการให้ที่มีอานิสงส์มาก การบำเพ็ญบุญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา เป็นการสละให้ปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่น เพื่อต้องการบุญอย่างหนึ่ง เพื่อสงเคราะห์กันอย่างหนึ่ง แต่ไม่ใช่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เรามีจะเป็นของที่ควรให้ทั้งหมด การให้ที่จะเป็นบุญนั้น ต้องเป็นการให้ของที่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นเป็นพิษเป็นภัยและหามาได้โดยสุจริต สิ่งที่ควรให้ เช่น ข้าวปลาอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต และที่สำคัญคือต้องหามาได้โดยสุจริต ไม่ใช่ของที่มาโดยทุจริต เช่น ขโมยมา ปล้นมา โกงเขามา เป็นต้น สิ่งที่ไม่ควรให้ เช่น ให้สุราเมรัย ซึ่งเมื่อดื่มเข้าไปแล้วทำให้เสียสติ มึนเมา เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ทำให้ศีลขาด เป็นต้น เมื่อให้สิ่งเหล่านี้ไปแล้ว ไม่เป็นบุญกุศล เพราะแม้แต่สิ่งที่ให้นั้นก็ไม่ใช่ที่ตั้งแห่งบุญกุศล เหตุนั้น จึงไม่ควรให้ ดังนั้น เมื่อจะให้อะไรแก่ใครก็ตาม ต้องพิจารณาเสมอว่า สิ่งนั้นควรให้หรือไม่ควรให้ ให้ไปแล้วเป็นประโยชน์หรือสร้างความฉิบหาย เจตนาที่ให้นั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์อย่างแท้จริงหรือไม่ จึงจะได้ชื่อว่า เป็นผู้ให้อย่างฉลาด เมื่อเราให้ของที่ดี ให้ของที่เลิศ เวลาที่ทานนั้นให้ผล ย่อมให้ผลเป็นผลที่ดี ผลที่เลิศ เช่นเดียวกับเวลาที่เราให้นั่นเอง การสละสิ่งของของตนเอง ให้แก่ผู้อื่น ด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ ไม่หวังสิ่งตอบแทน ให้ความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ความเจตนาที่ต้องการอนุเคราะห์ หรือให้ด้วยเจตนาที่หวังสร้างบุญกุศลเพิ่มพูนบารมี ทาน เป็นบุญขั้นต้นในพระพุทธศาสนา เป็นบุญประการแรกในบุญกิริยาวัตถุทั้ง ๓ อย่าง ดังนั้น ผู้ให้ จึงได้ชื่อว่า เป็นผู้บำเพ็ญบุญ ยิ่งให้บ่อย บุญยิ่งเกิดบ่อย ยิ่งให้มาก บุญก็ยิ่งเกิดมาก และได้ชื่อว่าเป็นผู้กำจัดโทษคือความละโมภโลภมาก และกำจัดมัจฉริยะคือความตระหนี่ถี่เหนียว ออกจากจิตใจ บุญ เป็นชื่อของความสุข ผู้ให้ทาน ชื่อว่าเป็นผู้บำเพ็ญบุญ ผู้บำเพ็ญบุญ ก็ย่อมชื่อว่าเป็นผู้สั่งสมความสุข ดังนั้น เมื่อมีกิเลสให้เกิด หากไม่เป็นการทำให้ตนเองต้องเดือดร้อน ให้แล้วตัวเองไม่

ลำบาก ให้ไปเกิด บุญจักเพิ่มพูนขึ้นตามลำดับ ผู้ให้สิ่งที่เลิศ ให้สิ่งที่ดี ให้สิ่งที่ประเสริฐ สุดท้าย เขาย่อมเป็นผู้มีอายุยืน มียศ ในภพที่ตนเกิด เราจะเป็นผู้ที่มากด้วยบุญที่จะนำอนาคตในสิ่งที่ดียิ่ง ให้เกิดในชีวิตจิตใจเราหรือไม่

๖. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ว่า

อคคทายี วรทายี เสฏฐทายิจ โย นโร

ที่ขายยสวา โหติ ยตถ ยตถูปปชติ.

ผู้ให้สิ่งที่เลิศ ให้สิ่งที่ดี ให้สิ่งที่ประเสริฐ

ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน มียศ ในภพที่ตนเกิด

อธิบายความว่า ฐานะที่ประเสริฐ หมายถึง ตำแหน่ง หน้าที่การงาน ยศถาบรรดาศักดิ์ ที่เป็นที่น่าับหน้าถือตาในสังคม คนทั่วไปให้ความเคารพนับถือ คือเป็นคนมีหน้ามีตาในสังคมนั้นเองผู้ที่ถึงฐานะที่ประเสริฐดังกล่าวนี้ได้ ย่อมมาจากการเสียสละที่ยิ่งใหญ่ เช่น สละทรัพย์ทำบุญทำกุศลเป็นจำนวนมาก เวลาให้ก็ให้เยอะกว่าคนอื่น มีจิตใจเสียสละ ยินดีสละเวลาส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของสังคม เป็นต้น ผู้ที่มีลักษณะดังกล่าว ย่อมเป็นที่ยอมรับนับถือในสังคมคนหมู่มาก เป็นผู้ควรแก่เกียรติยศชื่อเสียง คู่ควรแก่ตำแหน่งหน้าที่การงานที่เป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งให้นั้นต้องเป็นสิ่งที่ได้มาด้วยความสุจริต ไม่ใช่สิ่งที่ได้มาโดยทุจริต การให้นั้นจึงจะบริสุทธิ์ และการให้นั้นต้องเป็นการให้ที่ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน การให้นั้นจึงจะเป็นการให้ที่ชาญฉลาด คือการให้ต้องประกอบด้วยปัญญาด้วยนั่นเอง และผู้ให้สิ่งอันเลิศ ให้สิ่งที่ดี ให้สิ่งที่ประเสริฐ ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน มียศในภพที่ตนเกิด แต่มีคนจำนวนไม่น้อย คิดว่าการให้ จะต้องเป็นวัตถุสิ่งของเท่านั้น จึงได้แต่เฝ้ารอคอยทรัพย์สินเงินทองให้หล่นมากองบนหน้าตก แล้วค่อยพร้อมที่จะเป็นผู้ให้แต่จริงๆ แล้วในฐานะมนุษย์ธรรมดาๆ คนหนึ่ง ไม่ว่าจะยากดีมีจน ทุกคนล้วนมีสิ่งดีงามหลายสิ่งหลายอย่างที่สามารถหยิบยื่นให้ผู้อื่นได้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นทรัพย์สินเงินทองเสมอไป ในยามที่คุณคิดว่าไม่มีอะไรจะมอบให้ผู้อื่น ลองให้สิ่งดีๆ ต่อไปนี้ ที่รับประกันว่า จะนำความสุขมาสู่ผู้ให้และผู้รับได้อย่างแน่นอน ๑. ให้อภัย หากคิดจะให้อะไรที่ง่ายที่สุดและเห็นผลทันตา นั่นคือ “อภัย” จงอภัยให้ผู้อื่นที่คุณพบปะในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นในละแวกบ้าน ที่ทำงาน แหล่งกิจกรรม หรือแม้แต่คนแปลกหน้าที่เดินสวนกันบนท้องถนน อภัยคือการหยิบยื่นมิตรภาพและไมตรีที่ดีงามให้ผู้อื่น และสิ่งที่คุณจะได้รับกลับคืนมา ก็คืออภัย เช่นเดียวกัน ประเทศไทยขึ้นชื่อว่าเป็น “สยามเมืองยิ้ม” เพราะฉะนั้น อย่าให้ความภาคภูมิใจนี้ต้องกลายเป็นอดีต เพราะคนไทยขาดรอยยิ้มบนใบหน้า ๒. ให้คำยกย่องชมเชย ไม่มีใครหรอกที่จะไม่ชอบการกล่าวคำยกย่องชมเชย ดังนั้น การกล่าวยกย่องชมเชยผู้อื่นในสิ่งดีๆ ที่พวกเขาได้กระทำ เช่น เรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียรการมีจิตอาสา ฯลฯ เมื่อคุณเอ่ยปากชื่นชมเชยเชย เชื่อแน่ว่า ผู้ฟังจะรู้สึกว่าคุณค่ามากขึ้น เกิดปิติยินดีที่จะทำความดีนั้นๆ ต่อไป ๓. ให้ความจริงใจ ความจริงใจเป็นสิ่งดีงาม ที่ควรบ่มเพาะให้งอกงามในจิตใจ ๔. ให้ถ้อยคำที่ไพเราะ สุนทรภู่ กวีเอกของโลก ได้เคยเขียนไว้ว่า “อันอ้อยตาลหวานลิ้นแล้วสิ้นซาก แต่ล้นปากหวานหูมิรู้หาย” ถ้อยคำที่ไพเราะนุ่มนวลนั้น สื่อถึงความเมตตากรุณา ผู้ได้ยินได้ฟังมักจะชื่นอกชื่นใจ ดังนั้น อย่าแปลกใจที่คุณจะได้รับสิ่งเดียวกันกลับคืนมา เพราะธรรมชาติของมนุษย์เรา ถูกสร้างมาให้เป็นผู้ที่อ่อนโยน มีเมตตากรุณาต่อผู้อื่นนั่นเอง ๕. ให้อภัยความรู้ มีคำกล่าวว่า “อย่าให้ปลาแก่เขา แต่จงสอนเขาให้ตกปลา” เพราะการให้อภัยความรู้ เป็นสิ่งที่ไม่มียวันหมดไป ย่อมดีกว่าการให้ทรัพย์สินเงินทอง อีกทั้งผู้รับยังสามารถนำความรู้ที่เราให้ไปนั้น ไปต่อยอดขยายผลได้อีกด้วย นำมาซึ่งความภาคภูมิใจทั้งต่อผู้ให้และผู้รับอย่างยิ่ง ๖. ให้โอกาส คนบางคนมีความรู้และความสามารถ แต่ขาดซึ่งโอกาสที่จะทำให้สำเร็จได้ เช่น เด็กเรียนดีแต่ยากจน คนที่เป็นอาจารย์หรือผู้เชี่ยวชาญควรทำเรื่องขอทุนการศึกษาให้ เพื่อให้โอกาสเด็กได้ใช้ศักยภาพที่เขาให้ถึงที่สุด ๗. ให้อภัย การให้อภัยนี้ เป็นสิ่งที่ดีแก่ผู้ให้มากกว่าผู้รับ ดังที่ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ทรงสอนเรื่องการให้อภัย หรืออภัยทานไว้ว่า “อภัยทานก็คือการยกโทษให้ คือการไม่ถือความผิดหรือการล่วงเกิน กระทบกระท้งว่าเป็นโทษ อภัยทานนี้เป็นคุณแก่ผู้ให้ยิ่งกว่าแก่ผู้รับ เช่นเดียวกับทานทั้งหลายเหมือนกัน คืออภัยทานหรือการให้อภัยนี้ เมื่อเกิดขึ้นในใจผู้ใด จะยังจิตใจของผู้นั้นให้ผ่องใสพ้นจากการกลุ้มรุมบดบังของโทษ” ๘. ให้กำลังใจ เมื่อพบคนที่กำลังท้อแท้ผิดหวังในชีวิต หรือคนที่กำลังเผชิญอุปสรรค กำลังใจคือยาขาน

ดีที่คนเหล่านี้ต้องการ ยามคุณหยิбыยืนกำลังใจให้ผู้อื่น เท่ากับช่วยให้เขาลุกขึ้นสู้ใหม่ได้อีกครั้ง และหากทำได้สำเร็จ คนที่จะภูมิใจไปกับเขาด้วย ก็คือตัวคุณเอง และนี่เป็นความรู้สึกดีๆ มีใช้หรือ? ๙. ให้ความรักความเมตตา เมตตา คือ ความปรารถนาจะให้ผู้อื่นได้สุข ความรักความเมตตาหรือความปรารถนาดีที่คุณหยิбыยืนให้คนรอบข้างหรือแม้แต่คนแปลกหน้า ย่อมนำความสุขมาสู่ทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ ผู้ให้รู้สึกยินดีที่ได้มอบสิ่งดีๆ ส่วนผู้รับก็เกิดความซาบซึ้งใจ ๑๐. ให้ความกรุณา กรุณา คือ ความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เพราะฉะนั้น อย่ารอช้าเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับทุกข์ทรมาน จงช่วยเขาเท่าที่คุณมีกำลังมีความสามารถจะช่วยได้ อาจจะเป็นทรัพย์สินเงินทอง หรือให้กำลังใจ เพื่อให้เขาคลายจากทุกข์ ๑๑. ให้ความเวลา เวลาเป็นสิ่งมีค่า ลองหาเวลาว่างทำประโยชน์ให้กับคนอื่นดูบ้าง เช่น ไปเป็นจิตอาสาช่วยกิจกรรมสาธารณประโยชน์ แล้วคุณจะประหลาดใจกับสิ่งดีๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ได้รู้จักเพื่อนใหม่ หรือเห็นคุณค่าของตัวเองมากขึ้น ๑๒. ให้ผลบุญ ท้ายที่สุด หากคิดว่าจะไม่มีอะไรจะให้ได้จริงๆ การสวดมนต์ภาวนาเพื่ออุทิศกุศลผลบุญให้แก่พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ ญาติพี่น้อง ผู้ที่คุณเคารพรัก หรือแม้แต่คนที่คิดร้ายต่อคุณ คุณจะให้ผลดีที่สุด เพราะในโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง โกรธเกลียด จิตที่เป็นกุศลของคุณยามสวดมนต์ภาวนา จะนำมาซึ่งสิ่งดีงาม ในท่ามกลางความสับสนวุ่นวายทั้งหลายทั้งปวงได้อย่างแน่นอน

สรุปความว่า ผู้มีขันติ ชื่อว่าทำตามคำสอนของพระศาสดา นี้ย่อมเป็นสมณพราหมณ์ ผู้ที่ละทางโลกออกบวชเพื่อแสวงหาทางหลุดพ้นจากทุกข์ในวัฏสงสาร พยายามปฏิบัติขัดเกลากจิตใจตน ให้พ้นจากความเป็นทาสของกิเลสตัณหา ผู้ที่มีความอดทน คือผู้มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง ใจเย็น ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ที่มากระทบ เสริมกำลังของการทำลายความโลภของ ความอดทนด้วยการให้สิ่งของ คือบุญกิริยาวัตถุอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา เป็นการสร้างบารมีขึ้นพื้นฐานของมนุษย์ การให้นั้น จะมีผลเป็นที่น่าพอใจแค่ไหน จะมีผลเลิศแค่ไหน ขึ้นอยู่ที่ว่า ผู้ให้ ให้สิ่งที่เลิศแค่ไหน ผู้มีปัญญาย่อมรู้เข้าใจว่าผู้ให้ของที่พอใจ คือให้สิ่งที่ยังปิติให้เกิดยังความยินดีให้เกิด ให้สิ่งที่ผู้รับได้รับไปแล้วมีความปลาบปลื้มยินดี ดีใจ นั่นก็หมายถึงให้สิ่งที่เขาอยากได้ หรือถูกใจเขานั้นเอง ชื่อว่าทำตามคำสอนของพระศาสดา คือผู้มีใจอดทน รู้จักให้รู้จักเสียสละเพื่อสังคม ดังที่กล่าวมานั้น การให้ทานนั้นเป็นทานอุทิศกุศลผลบุญให้แก่พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ ญาติพี่น้อง ผู้ที่เราเคารพรัก เช่นกัน

สมดังกระทู้พุทธภาษิตที่ยกไว้เป็นนิเชบพทุเทศ ณ เบื้องต้นนั้น ว่า

สตถุโน วจโนวาทำ กโรติเยว ขนติโก

ปรมา ย จ ปุชาย ชิน ปุเชติขนติโก.

ผู้มีขันติ ชื่อว่าทำตามคำสอนของพระศาสดา

และผู้มีขันติชื่อว่าบูชาพระชินเจ้าด้วยบูชาอันยิ่ง.

ดังได้บรรยายมาด้วยประการฉะนี้ ฯ

ตัวอย่างแต่งเรียงความแก้กระทู้ธรรม ธรรมศึกษาชั้นโท ระดับประถมศึกษา ชุดที่ ๓

๗. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ว่า

ยถา วาริวหา ปูรา ปริปูเรนติ สาคร์

เอวเมว อีโต ทินนํ เปตานํ อุปกุปติ.

ห้วงน้ำที่เต็ม ย่อมยังสาครให้เต็มได้ฉนั้นใด

ทานที่ให้แต่โลกนี้ย่อมสำเร็จแก่ผู้ละไปแล้ว ฉนั้นนั่น.

บัดนี้ จักได้อธิบายขยายความแห่งพุทธศาสนสุภาษิตที่ยกขึ้นเป็นบทเบื้องต้นนั้นเพื่อเป็นแนวทางแห่งการศึกษาและแนวทางแห่งการปฏิบัติ โดยสมควรแก่อัตภาพและธรรมเป็นลำดับไป

ดำเนนความว่า สุภาษิตบทนี้ เป็นพระสูตรสำคัญ ๆ เกิดจากคำอนุโมทนาภาของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงแก่ผู้ถวายทานตามสถานที่ต่าง ๆ ที่พระองค์เสด็จไปรับบิณฑบาต ปัจจุบันพระสงฆ์มีบทธสวดสำหรับอนุโมทนาโดยเฉพาะ ส่วนใหญ่จะตัดตอนมาจากพระสูตรในพระไตรปิฎก ซึ่งมีบทที่พระสงฆ์ใช้สวดเป็นประจำไม่ก็พระสูตร แต่บทที่พระสงฆ์สวดนำเป็นปกติทุกครั้งก่อนที่จะสวดเนื้อหาในพระสูตรคือบทอนุโมทนามรรคาและบทสามัญญานุโมทนาภา (แปลว่าบทสวดเริ่มต้นและบทสวดปกติ) หรือที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า ยถา-สัพพี ซึ่งเป็นบทสวดที่ไม่ใช่พระพุทธรูป โดยบทสวดเป็นการให้พรอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว บทสัพพีมีเนื้อหากล่าวถึงการอำนวยการและอวยพรให้ผู้ถวายทานปราศจากอันตรายทั้งหลาย อนุโมทนาภา นอกจากจะหมายถึงบทสวดภาษาบาลีของพระสงฆ์แล้ว ยังอาจหมายถึงคำกล่าวของพระสงฆ์ที่แสดงในงานต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่งแปลความหมายได้ดังนี้ "ห้วงน้ำที่เต็มย่อมยังสมุทรสาครให้บริบูรณ์ได้ฉนั้นใด ทานที่ท่านอุทิศให้แล้วแต่โลกนี้ย่อมสำเร็จประโยชน์แก่ผู้ที่จะละโลกนี้ไปแล้ว ฉนั้นนั่น ขออริทผลที่ท่านปรารถนาแล้ว ตั้งใจแล้ว จงสำเร็จโดยฉับพลัน ขอความดำรงทั้งปวงจงบริบูรณ์ เหมือนดังพระจันทร์วันเพ็ญ(และ)เหมือนแก้วมณีอันสว่างไสว" ส่วนบทสามัญญานุโมทนาภา "สัพพีติโย วิวัชขันตุ" แปลความได้ดังนี้ ความจำนุไร ทั้งปวง จงปราศไป โรคทั้งปวงของท่านจงหายอันตรายทั้งปวง จงอย่ามีแก่ท่าน ขอท่านจงเป็นผู้มีความสุขและมีอายุยืนธรรมะ ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีปกติให้ไว้กราบ มีปกติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่เป็นนิตย์ แต่ปกติธรรมตามมนุษย์เราเกิดขึ้นมาบนโลกใบนี้ เรามีแม้จริยะคือความตระหนี่ถี่เหนียวติดตัวมาด้วย ความตระหนี่ก็คือความหวงแหนสิ่งที่เป็นของของตน เป็นตัวขวางทานคือการให้ ขวางจาคะคือการสละสิ่งของ เมื่ออยากได้พรอันประเสริฐแล้ว ก็ต้องทำให้เกิดขึ้นด้วย ทาน คือการให้ หมายถึงให้สิ่งของที่เป็นของของตนเองแก่ผู้อื่น ด้วยน้ำใจที่โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ ด้วยต้องการกุศลอย่างหนึ่ง ด้วยต้องการช่วยเหลือผู้อื่นอย่างหนึ่ง การที่บุคคลคนหนึ่งจะให้สิ่งใดแก่ผู้อื่นได้นั้น ต้องรบกับความตระหนี่ที่เป็นตัวคอยขวาง เพราะแม้จริยะคือความตระหนี่นี้จะคอยขวางไม่ให้เราสละแบ่งปัน เช่นเดียวกับคนที่เราคอยอยู่ด้วย ถ้าคบกับคนที่ไม่ดี เราก็ต้องคอยรบกับมันอยู่เสมอ ต้องเอาชนะมันให้ได้ บัณฑิตไม่พึงคบอัสตบुरुข(คนเลว) พึงคบสัสตบुरुข (คนดี) เพราะอัสตบुरुขย่อมนำไปสู่นรก สัสตบुरुขย่อมแนะนำให้เราทำแต่ความดีมีทาน ศีล ภาวนา ที่จะนำไปถึงสุคติได้.

๘. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิสดีนินาตชาดก ว่า

อสนเต นูปเสเวยย สนเต เสเวยย ปณฺธิโต

อสนโต นิรยํ เนนฺติ สนโต ปาเปนฺติ สุกฺติ.

บัณฑิตไม่พึงคบอัสตบुरुข พึงคบสัสตบुरुข

เพราะอัสตบुरुขย่อมนำไปสู่นรก สัสตบुरुขย่อมให้ถึงสุคติ.

อธิบายความว่า อัสตบुरुข คือคนไม่ดี มีจิตใจไม่สงบ เป็นมิถนาทิกุณฐิ หรืออาจเรียกว่าคนพาลได้เช่นกัน ขวนแต่ในทางที่ชั่วฉิบหาย อัสตบुरुขมีลักษณะ ๕ อย่าง คือ ๑.ชอบนำในทางที่ผิด ๒.ชอบทำในสิ่งที่ไม่ใช่ธุระ ๓.เห็นผิดเป็นชอบ ๔.แม้พูดดี ๆ ก็โกรธ ๕.ไม่รู้ระเบียบวินัย ส่วนสัสตบुरुข จะมีลักษณะตรงกันข้ามกับอ

สัตว์บรูซที่กล่าวมาแล้วนี้เมื่อบันทึกทราบความแตกต่างดังนี้แล้ว ท่านก็ไม่พึงคบสัตว์บรูซ คบแต่สัตว์บรูซ เพราะว่าการคบสัตว์บรูซมีแต่ทางที่จะได้รับผลดี มีความสุข ความเจริญแห่งชีวิต สัตว์บรูซย่อมจะชี้แนะทางให้ละชั่วประพฤติดี ฉะนั้นบันทึกท่านว่าการคบสัตว์บรูซ ย่อมมีแต่ได้ไม่เสีย สัตว์บรูซย่อมแนะนำแต่ในทางที่ดี อันเป็นเหตุให้บุคคลผู้คบได้รับความสุขความเจริญทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ทั้งในทางโลกและทั้งในทางธรรม การที่เราไปคบคนชั่ว ก็คือ คนไม่ดี คนไม่ดีก็คือคนชั่ว ดังนั้น คนชั่วจึงไม่มีดี คนไม่มีดีก็เป็นคนที่ไม่ควรคบ เพราะไม่มีสิ่งดี ๆ ที่จะมอบให้กับคนที่คบค้าสมาคมกับเขาเลย คนชั่ว เมื่อจะทำ พูด คิด ก็ทำ พูด คิด แต่สิ่งที่เป็นโทษ หาประโยชน์มิได้ สร้างความเดือดร้อนฉิบหายให้ทั้งตนเองและผู้อื่นอยู่รำไป เมื่อจะแนะนำคนอื่น ก็ย่อมแนะนำเฉพาะแต่เรื่องที่เป็นโทษหาประโยชน์มิได้เช่นเดียวกัน ผู้ที่คบค้าสมาคมกับคนชั่ว ย่อมหาประโยชน์ใด ๆ จากการคบกับคนชื่อนั้นไม่ได้เลย มีแต่จะก่อทุกข์ก่อโทษ สร้างความเสื่อมประโยชน์ให้ตนเองเท่านั้น ตรงกันข้าม ผู้ที่หลีกเลี่ยงจากคนชั่ว ไม่คบค้าสมาคมกับคนชั่ว ย่อมสามารถตัดทุกข์ตัดโทษอันจะเกิดจากการคบกับคนชั่วไปเสียได้ ย่อมได้รับแต่ความสุขความเจริญโดยส่วนเดียว ส่วนคนดีก็หมายถึง บัณฑิตชน ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณธรรม สร้างแต่ประโยชน์ให้แก่ตนเองและคนรอบข้าง เป็นคนที่น่าคบหาเป็นอย่างยิ่ง ธรรมชาติของคนดีนั้น เมื่อจะทำ พูด คิด ก็ย่อมทำ พูด คิด แต่สิ่งที่ดี มีประโยชน์ ปราศจากโทษทั้งปวง เมื่อแนะนำคนอื่น ก็ย่อมแนะนำในทางที่เป็นกุศล สร้างคุณประโยชน์แก่บุคคลทั้งปวง ผู้ที่คบค้าสมาคมกับบัณฑิตชนคนดี ย่อมได้รับคำแนะนำที่ดีมีประโยชน์ สามารถนำคำแนะนำของบัณฑิตชนนั้นไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน ให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคมได้ ดังนั้น ผู้ที่ปรารถนาความสุขที่มั่นคง พึงเว้นมิตรชั่วเสีย คบแต่บุคคลสูงสุด และพึงตั้งอยู่ในโอวาทของท่าน.การคบค้าสมาคมกับคนดี จึงเป็นความดีโดยส่วนเดียว คือหาโทษมิได้ นำพาชีวิตเราไปสู่ทางที่ดี

๙. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรคาถา ว่า

ปาปมิตเต วิวเซตวา ภะเขยุดตมบุคคลเ

โอวาเท จสส ติฏฐะยุย ปตเถนโต อจลํ สุขํ.

ผู้ปรารถนาความสุขที่มั่นคง พึงเว้นมิตรชั่วเสีย

คบแต่บุคคลสูงสุด และพึงตั้งอยู่ในโอวาทของท่าน.

อธิบายความว่า คำว่ามิตรหรือเพื่อนนั้น เป็นบุคคลที่สำคัญมากประเภทหนึ่งในการใช้ชีวิตบนโลกใบนี้ เพราะเพื่อนจะเป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือเราในบางเรื่องให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี เพื่อนนั้นมีทั้งเพื่อนที่ดีและไม่ดี เพื่อนดีย่อมคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ร่วมสุขร่วมทุกข์กันในทุกสถานการณ์ ไม่ทอดทิ้งในยามที่มีภัยหรือปัญหาเข้ามา ส่วนเพื่อนไม่ดีย่อมนำแต่ความเดือดร้อนมาให้เพื่อน หรือชักนำในทางที่ไม่ดี ไม่เป็นไปเพื่อความสุขความเจริญ มีแต่เป็นไปเพื่อความสะดวกอย่างเดียว ดังนั้น การคบเพื่อนต้องเลือกให้ดี พึงเว้นมิตรชั่วเสีย เพราะถ้าคบเพื่อนดี เพื่อนนั้นจะคอยช่วยเหลือเกื้อกูลเรา ทำให้มีความสุขความเจริญ และมีมิตรที่ดีนั้นจะเป็นผู้ที่ร่วมใจกันไปไหนไปด้วยกัน ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน มีความรักความจริงใจและความปรารถนาดีให้กัน ชักชวนกันในทางที่ดีมีประโยชน์ ความเป็นเพื่อนจึงหาไม่ได้ในเหล่าคนพาล เพราะคนพาลเป็นคนที่ไม่มีความจริงใจให้ใคร คบคนก็เพื่อหวังผลประโยชน์เท่านั้น คบแล้วมีแต่ชักชวนไปในทางที่เสียหาย ดังนั้น หากจะเลือกคบคน พึงเลือกคบเฉพาะคนที่บัณฑิตคือคนดีเท่านั้น ไม่ควรเลือกคบคนที่เป็นคนพาลเลย เพราะคนพาลจะนำความฉิบหายเดือดร้อนมาให้เราได้มิใช่น้อย เพราะตามธรรมดา บุคคลคบคนเช่นใดย่อมเป็นคนเช่นนั้น ถ้าคบคนดี เราก็มีโอกาสเป็นคนดีด้วย เพราะคนดีจะสามารถแนะนำเราในทางที่ดีได้ แต่ถ้าคบคนชั่ว เราก็มักมีแนวโน้มที่จะเป็นคนชั่วด้วยเช่นกัน เพื่อน ถือว่าเป็นผู้มีอิทธิพลต่อชีวิตคนเรามากพอสมควร เพราะโดยส่วนใหญ่แล้ว บุคคลที่เราคบหาสมาคมด้วยทั้งหลายจะทำตัวตามเพื่อน การเจรจา การกระทำต่าง ๆ จะเป็นไปตามอิทธิพลของเพื่อน ถ้าเลือกคบเพื่อนผิด หลงไปคบกับเพื่อนที่ไม่ดี ย่อมมีโอกาที่จะโดนเพื่อนที่ไม่ดีนั้นชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสียไปหลงไหลในอบายมุข ทำเรื่องผิดต่อศีลธรรมและกฎหมายบ้านเมือง ดังนั้น การเลือกคบคนนั้น จำเป็นอย่าง

ยั้งที่จะต้องเลือกเพื่อนอย่างดี เลือกคบเฉพาะคนที่ดี ไม่คบคนเลว เพราะการคบเพื่อน มีผลต่อการดำรงชีวิตของเรา

สรุปความว่า จิตเลื่อมใส หมายถึง จิตที่มีความศรัทธาในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และศรัทธาในพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้เป็นอริยสาวก หรือผู้ปฏิบัติตนเพื่อความพ้นทุกข์ด้วยการละความโลภอยากได้ของคนอื่นด้วยการให้ทานแม้ตายแล้วผลบุญแห่งการให้ยังตามไปดังคำตรัสที่ว่า ห้วงน้ำที่เต็ม ย่อมยังสาครให้ เต็มได้ฉันใด ทานที่ให้แต่โลกนี้ย่อมสำเร็จแก่ผู้ละไปแล้ว ฉะนั้น. และเมื่อ ผู้ให้วัตถุทาน ธรรมทาน ก็จะเป็นผู้บำเพ็ญบุญมีจิตที่ประกอบด้วยความศรัทธาเลื่อมใสเช่นนี้ ทานที่ถวายแก่พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ย่อมเป็นทานที่มีอานิสงส์มาก เพราะเขามีศรัทธามาก และจะทำบุญได้นานก็ควรพึงที่จะเว้นมิตรชั่วเสีย แล้วคบแต่คนดี เมื่อคบสัตบุรุษ คนดีย่อมมีแต่ได้ไม่เสีย สัตบุรุษย่อมแนะนำแต่ในทางที่ดี และพึงตั้งอยู่ในโอวาทของท่าน.

สมดังพระพุทธภาษิตที่ยกไว้เป็นนิเชบพุทฺธเทศ ณ เบื้องต้นนั้น ว่า

ยถา วาริวหา ปุรา ปริปูเรนติ สาคร

เอวเมว อโตะ ทินนํ เปตานํ อุปกุปฺปติ.

ห้วงน้ำที่เต็ม ย่อมยังสาครให้ เต็มได้ฉันใด

ทานที่ให้แต่โลกนี้ย่อมสำเร็จแก่ผู้ละไปแล้ว ฉะนั้น.

ดังได้บรรยายมาด้วยประการฉะนี้ ฯ

๑๐. สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิสดีนินาตชาดก ว่า

ยาทิสํ กุเรเต มิตฺตํ ยาทิสญฺจูปเสวติ

โสปี ตาทิสโก โหติ สหฺวาโส หิตาทิโส.

คบคนเช่นใดเป็นมิตร และสมคบคนเช่นใด

เขาก็เป็นคนเช่นนั้น เพราะการอยู่ร่วมกันย่อมเป็นเช่นนั้น

บัดนี้ จักได้อธิบายขยายความแห่งพุทธศาสนสุภาษิตที่ยกขึ้นเป็นบทเบื้องต้นนี้เพื่อเป็นแนวทางแห่งการศึกษาและแนวทางแห่งการปฏิบัติ โดยสมควรแก่อัตภาพและธรรมเป็นลำดับไป

คำเนนิความว่า คำว่า “มิตร” หมายถึงบุคคลที่มีความสนิทชิดเชื้อ คนที่ต้องการความสุขที่ยั่งยืนต้องละเว้นจากการคบมิตรชั่ว เพราะมิตรที่ชั่วไม่อาจนับได้ว่าเป็นมิตร เป็นแต่คนเทียมมิตรเทียมเท่านั้น ซึ่งมีลักษณะ คือ เป็นคนมีนิสัยชอบปกกลอก ดีแต่พูด หัวเราะจับ และชอบชักชวนไปในทางเสียหาย เมื่อทราบดังนี้ จึงควรหลีกเลี่ยงคนจำพวกนี้ไปให้ไกล ทั้งนี้เพื่อสร้างความสุขสวัสดีภาพให้กับตัวเอง โง่โบราณท่านกล่าวว่า ห่างไฟให้ห่างคอก ห่างวอกให้ห่างวา ห่างคนพาลาให้ห่างเป็นร้อยโยชน์พันโยชน์ ดังนั้นผู้ปรารถนาความสุขที่มั่นคง พึงเว้นมิตรชั่วเสีย คบแต่บุคคล สูงสุด ส่วนการคบกับคนดีเป็นเหตุนำความสุขความเจริญมาให้ เพราะคนดีมักแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่ใช่ชักนำไปในทางเสียหาย ซึ่งหากเราทำตามคำที่ท่านบอกกล่าวได้ ชีวิตก็จะพบกับความสงบสุขทั้งในส่วนที่เป็นปัจจุบันหรือในสัมปรายภพ หากได้ทำตามคำของบุรุษผู้สูงสุดคือ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์จนบรรลุถึงอรหัตผล แล้วย่อมได้พบกับบรมสุขอันยอดเยี่ยม การคบคนดีมีศีลธรรม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บัณฑิตชน ซึ่งเป็นผู้มีปัญญา รู้ผิดชอบชั่วดี รู้บาปบุญคุณโทษ รู้ประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ สัตบุรุษ เมื่อใครคบค้าสมาคมด้วยแล้ว ย่อมจะได้รับคำแนะนำที่ดีมีประโยชน์เพราะสัตบุรุษนั้นเป็นผู้มีความประพฤติดี และย่อมแนะนำบุคคลทั้งหลายที่คบกับตนในทิศทางที่ดี

ดังนั้นการคบหากับคนดีนั้น จึงมีแต่ความดีโดยส่วนเดียว ผู้ที่คบกับคนดี จะได้รับประโยชน์เป็นอันมาก และเมื่อเราคบคนเช่นใดเป็นมิตร และสมคบคนเช่นใด เขาก็เป็นคนเช่นนั้น เพราะการ อยู่ร่วมกันยอมเป็นเช่นนั้น ชีวิตก็จะมีความสุขความเจริญ ไม่มีความเดือดร้อนใจใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว พึงคบค้าสมาคมเฉพาะกับสัตบุรุษเถิด อย่าคบคนพาลเลย เพราะคบคนพาลแล้วก็จะพาเราไปเป็นคนพาล **การคบเพื่อน** ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของชีวิตคน เพราะคนเรานั้นไม่สามารถที่จะใช้ชีวิตอยู่เพียงลำพังได้ จำต้องมีเพื่อน เพราะเราอยู่ในสังคม ต้องคบค้าสมาคมกับคนอื่น มีการติดต่อกับคนอื่น จึงจะสามารถอยู่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้แต่มนุษย์เรานั้น มีทั้งที่เป็นคนดีและคนไม่ดี การคบเพื่อน จึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาไตร่ตรองให้ดี ต้องดูให้แน่ว่าคน ๆ นั้นดีหรือไม่ดี แล้วจึงตัดสินใจคบหรือไม่คบเพราะโดยปกติ เพื่อนย่อมจะมีอิทธิพลต่อชีวิตของมนุษย์เป็นอันมาก ถ้าเราคบเพื่อนดี ก็มีความเป็นไปได้ที่เราจะเป็นคนดีด้วยเช่นกัน แต่ถ้าเราคบเพื่อนชั่ว ก็มีความเป็นไปได้สูงที่เราจะเป็นคนชั่วด้วยเช่นกันเพราะคบคนเช่นใดก็ย่อมจะเป็นคนเช่นนั้น ถ้าคบเพื่อนดี เพื่อนดีก็จะแนะนำเราในทิศทางที่ดี แต่ถ้าคบเพื่อนชั่ว เพื่อนชั่วนั้นก็จะชักจูงเราไปในทางที่ชั่วด้วยเช่นกัน เพราะฉะนั้น จะคบใครเป็นเพื่อน ต้องพิจารณาให้ดี